

Prioritet 2: En grøn region

Indhold

1.1. Specifikt mål 2.1 "Udvikling af intelligente energisystemer, -net og -lagring uden for det transeuropæiske energinet (TEN-E)"	2
1.1.1. Liste over støtteberettigede tiltag	3
1.1.2. Bidrag til Østersøstrategien	4
1.1.3. De vigtigste målgrupper	4
1.2. Specifikt mål 2.2 "Fremme tilpasning til klimaforandringer, forebyggelse af katastroferisici og modstandsdygtighed under hensyntagen til økosystembaserede tilgange"	5
1.2.1. Liste over støtteberettigede tiltag	6
1.2.2. Bidrag til Østersøstrategien	7
1.2.3. De vigtigste målgrupper	7
1.3. Specifikt mål 2.3 "Fremme overgangen til en cirkulær og ressourceeffektiv økonomi"	7
1.3.1. Liste over støtteberettigede tiltag	8
1.3.2. Bidrag til Østersøstrategien	9
1.3.3. De vigtigste målgrupper	9

I 2020 fremlagde EU-Kommissionen et forslag til regler for den politiske forpligtelse til at gøre Europa til et klimaneutralt kontinent senest i 2050. På baggrund af klimaforandringerne er det af største betydning for planetens fremtid og dens beboere at rette fokus mod miljøvenlige og ressourceeffektive løsninger, den såkaldte grønne omstilling. For at nå dette ambitiøse mål, skal der også ske omfattende ændringer regionalt, både i borgernes hoveder, politisk og i erhvervslivet.

For at understrege emnets betydning, er prioriteten bevidst udformet meget bredt med tre specifikke mål.

Vedvarende energi og energieffektivitet har været behandlet i tidligere Interreg-programmer, hvorfor der kan bygges oven på eksisterende samarbejder. Tilpasning til klimaforandringer og cirkulær økonomi er derimod relativt nye emner i Interreg-sammenhæng. Men på grund af den grænseoverskridende betydning for fremtidssikringen af regionen, udgør disse emner en særlig mulighed for at videreudvikle sig sammen og lære af hinanden.

1.1. Specifikt mål 2.1 "Udvikling af intelligente energisystemer, -net og -lagring uden for det transeuropæiske energinet (TEN-E)"

I den dansk-tyske programregion stiger andelen af vedvarende energi. Der er allerede blevet udviklet mange teknologiske løsninger og man har opnået en førende rolle på dette område. Programpartnerne forfølger samme målsætninger med hensyn til at reducere CO₂-udledningerne og brugen af fossile energiformer, og der er en fælles interesse i at fremme vedvarende energi. Der skal dog stadigvæk udvikles og integreres nye teknologiske løsninger, f.eks. inden for elektrolyse, solenergi osv.

Man står dog fortsat over for udfordringen med at få etableret energisystemer, hvor forskellige vedvarende energiformer spiller sammen og sikrer en stabil energiforsyning til forbrugerne uafhængigt af fossile energiformer. Det gælder især i en grænseoverskridende sammenhæng med forskellige lovgivninger og markedsstrukturer samt nationale støttemuligheder på begge sider af grænsen og i tyndt befolkede landdistrikter i programregionen.

Ikke mindst på grund af forskellige Interreg-projekter i støtteperioden 2014-2020 har den dansk-tyske grænseregion i de senere år indtaget en førende rolle internationalt, især inden for effektelektronik. Den skal fastholdes og udbygges.

I perioder, hvor der bliver produceret for megen vedvarende energi, kan nettet til dels ikke optage denne. Produktion og efterspørgsel harmonerer ikke her. Også sæsonudsving spiller en stor rolle, særligt med henblik på sektorintegration i forhold til varmesektoren. Som følge af den stadig større andel, som vedvarende energi tegner sig for i Danmark og Tyskland, er udbuddet på produktionssiden volatilt (ustabilt). For at sikre netstabilitet, bliver intelligente løsninger derfor stadig vigtigere.

Effektiv styring af energistrømme fra lokale vedvarende energikilder ved brug af intelligente energistyringssystemer kan øge lokale energikilders udnyttelsesgrad og mindske afhængigheden af central energiforsyning fra fossile kilder og forebygger tab som følge af lange energitransmissionsveje samt nedregulering af VE-anlæg som følge af flaskehalse i nettet.

En anden udfordring er ikke kun i højere grad at erstatte fossile energiformer med vedvarende energi inden for elsektoren, men også inden for varme, kulde og transport. Sektorintegration, dvs. at få el, varme og mobilitet til at spille sammen og dermed udnytte vedvarende energi optimalt er i den forbindelse en central løftestang. Både i Danmark og Schleswig-Holstein samt på regionalt/lokalt plan er der lovende tilgange og aktuelle strategier for fremstilling af grøn brint. Sammenkædning af disse tilgange og en fælles grænseoverskridende videreudvikling af dem rummer potentiale til at lære af hinanden og opnå en kritisk masse i fællesskab.

Det største samarbejds potentiale ligger i forhold til de vedvarende energiformer mere konkret inden for vindkraft, solceller, biomasse, geotermisk energi, biogasproduktion og produktion af grøn brint.

I støtteperioden 2014-2020 blev der givet tilskud til en lang række projekter inden for vedvarende energi både i innovationsprioriteten og under målet for bæredygtig ressourceudnyttelse. Et entydigt fokus på udvikling af intelligente energisystemer, -net og -lagring af vedvarende energi i prioritet 2 skal være med til at koncentrere potentialet og kompetencerne på dette område endnu bedre i denne støtteperiode.

De involverede aktører vil få detaljeret viden om, hvordan lokale og regionale energisystemer kan opbygges, ikke mindst i en grænseregion, og hvordan en udbygning af vedvarende energi kan lykkes under hensyntagen til reglerne for regional planlægning samt udfordringer i form af manglende accept i befolkningen. Disse kompetencer kan udnyttes til gavn for erhvervsudviklingen i programregionen. Forventningen er, at programregionen derved hurtigere kan udvikle sig til en CO₂-neutral region.

Med henblik på at udvikle relevante tiltag for programregionen, bør fokus ligge på løsninger til mellemstore og mindre byer samt tyndt befolkede landdistrikter. Derved kan der afprøves muligheder for anvendelse af forskellige teknologier som f.eks. fjernvarme, biogas/biomasse, solcelleanlæg og vindkraft i et grænseoverskridende energisystem. Ved behov kan der ydes tilskud til test- og demonstrationsanlæg (f.eks. grænseoverskridende virtuelle kraftværker) i programregionen for at finde frem til effektive løsninger.

Viden om intelligent anvendelse af vedvarende energikilder skal være væsentligt større end ved programmets start både hos relevante aktører og målgrupper. Desuden beskæftiger projekter sig med lagring af vedvarende energi fra forskellige kilder, indtil den skal forbruges (power-to-X). Der ønskes ligeledes projekter, hvor intelligente energiforbrugsenheder trækker strøm fra nettet på det tidspunkt, hvor kapaciteten er størst. Det tilstræbes at opbygge ny viden og innovationskapacitet inden for effektelektronik og elektrificering for at fastholde relevante virksomheder i regionen og forhindre, at de søger til andre regioner.

Den grænseoverskridende merværdi opstår især i løsninger i nær- eller lokalområdet. Den tætte kontakt i den dansk-tyske programregion er et godt udgangspunkt for at lære af hinanden og identificere fælles udfordringer og styrkepositioner i programregionen inden for vedvarende energi, energisystemer og energilagring. Desuden kan eventuelle tekniske eller juridiske hindringer for udviklingen af grænseoverskridende energisystemer identificeres og bearbejdes. Herefter bør målet være at udnytte eksisterende energiresourcer i fællesskab gennem udvikling og afprøvning af pilotprojekter for grænseoverskridende energisystemer med henblik på at optimere anvendelsen af vedvarende energi.

1.1.1. Liste over støtteberettigede tiltag

Nedenstående aktiviteter er i løbet af programmeringsprocessen blevet identificeret i analyser, evalueringer, ved deltagelse af aktører samt via relevante erfaringer fra forgængerprogrammet og anses for at være egnede bidrag til opnåelse af programmets mål.

- a) Udvikling af fælles løsninger med henblik på energiforbruget, produktionsmetoder, netplanlægning, muligheder for energibesparelser osv.
- b) Udvikling af innovative løsninger inden for vedvarende energi og lagring af energi (inkl. power-to-X, grøn brint)
- c) Udvikling af nye teknologiske løsninger og materialer, f.eks. inden for elektrolyse, batterilagring, solenergiteknologi
- d) Identificering af muligheder og hindringer for etablering af grænseoverskridende energisystemer
- e) Udvikling af intelligente energisystemer på lokalt plan, herunder intelligente el-distributionsnet i en grænseoverskridende sammenhæng

- f) Hensyntagen til regler for regional planlægning og fremme af accepten af anlæg til produktion af vedvarende energi i befolkningen
- g) Energiforsyningsselskabers forsøg med grænseoverskridende energisystemer (f.eks. grænseoverskridende virtuelt kraftværk) i samarbejde med leverandører af teknologiske løsninger og/eller lokale forbrugere
- h) Udvikling af knowhow til lagring af energi (især power-to-X, grøn brint)
- i) Udvikling af innovative løsninger inden for effektelektronik og intelligent styring, bl.a. inden for transport og fødevarer
- j) Udvikling af intelligente metoder til styring af energistrømme (f.eks. ladestationer til elkøretøjer)
- k) Udvikling af integrerede regionale energiinfrastrukturer til grænseoverskridende udnyttelse af overskydende elektrisk energi og varmeenergi, herunder udnyttelse af overskudsvarme fra produktionsanlæg og rensningsanlæg
- l) Udvikling af løsninger til varmforsyningsnet baseret på vedvarende energi, herunder grænseoverskridende udveksling af erfaringer
- m) Bevidstgøre borgerne og virksomheder om intelligent styring af energiforbruget og forbedring af energieffektiviteten
- n) De beskrevne generelle støtteberettigede tiltag a-f under prioritet 1 er også støtteberettigede under prioritet 2.1, såfremt de vedrører det beskrevne indhold.

Aktiviteter finde sted på forskellige niveauer i samarbejdet, i form af at

- i. skabe netværk mellem de grænseoverskridende aktører, udveksling af erfaringer og best practices;
- ii. gennemføre studier, udvikle strategier;
- iii. udvikle og etablere test- og demonstrationsmuligheder;
- iv. implementere lokale løsninger og modelprojekter, med videnskabelig opfølgning.

1.1.2. Bidrag til Østersøstrategien

Projekter i prioritet 2, især mål 2.2, kan bidrage til EUSBSR's Policy Area "Energy", primært inden for Action 4 (Increasing the share of renewable energy including marine renewable energy), gennem netværksdannelse, udveksling af erfaringer og fælles udvikling af innovative løsninger. Det er dog ikke muligt at sætte tal på bidraget til Renewable Energy Share (RES).

1.1.3. De vigtigste målgrupper

Borgere i og indirekte uden for den støtteberettigede region profiterer af en sikker og klimavenlig energiforsyning til en fordelagtig pris. Lokale/regionale energiforsyningsselskaber og lignende aktører med ansvar for energisystemer, kommuner/Kreise og regioner, men også boligselskaber og grundejerforeninger profiterer indirekte af nye løsninger til energi- og varmforsyning, som de kan tilbyde deres

kunder eller borgerne. Private virksomheder samt forsknings- og uddannelsesinstitutioner inden for energisektoren skal fortsat tilbydes gode vilkår, så det forhindres, at de søger til andre regioner.

1.2. Specifikt mål 2.2 "Fremme tilpasning til klimaforandringer, forebyggelse af katastroferisici og modstandsdygtighed under hensyntagen til økosystembaserede tilgange"

Klimaforandringer kender ingen grænser. Det er derfor i sig selv en grænseoverskridende udfordring, som berører alle borgere i programregionen lige meget.

Den dansk-tyske programregion er præget af en lang kystlinje. Hidtil er kysterne blevet beskyttet effektivt af diger og andre sikringstiltag mod oversvømmelse, men den forsmag på klimaændringerne, der er set i form af usædvanligt kraftige storme, tyder på, at denne beskyttelse skal udvides og nytænkes i fremtiden. I betragtning af farerne forbundet med klimaforandringer i form af stormfloder og ekstreme oversvømmelser står programregionen ikke kun over for udfordringen med at håndtere eventuelle katastrofesituationer, men det er også nødvendigt at imødegå sådanne katastrofer på forhånd gennem god strategisk planlægning, øget bevidstgørelse hos befolkningen og politiske beslutningstagere, målrettet information, effektive klimatilpasningstiltag og egnede varslings- og sikringssystemer.

For byerne i programregionen udgør det stigende grundvandsspejl forårsaget af klimaforandringerne som følge af de stigende nedbørsmængder, der kan forventes på lang sigt, desuden en særlig, ny problemstilling. For at adressere denne udfordring, er det i første omgang nødvendigt at forstå menneskeskabt geologi og konsekvenserne heraf og lære at håndtere dem.

Klimaforandringerne har imidlertid indvirkning på hele økosystemet. De dermed forbundne udfordringer skal betragtes med en holistisk tilgang for at gøre regionen mere modstandsdygtig over for klimaforandringer og omfatter derfor alle områder af økosystemet.

Det grænseoverskridende samarbejde omkring tilpasning til klimaforandringer er på trods af den fælles udfordring indtil videre kun udviklet i begrænset omfang, og det har ikke eller kun i meget ringe grad resulteret i forslag til løsninger i de foregående Interreg-programmer. Det skyldes især, at ansvaret i forhold til klimatilpasningstiltagene ikke ligger komplet i programregionen. Kystsikring er på tysk side således f.eks. en statslig opgave.

Alligevel vil de regionale aktører have gode muligheder for at tage fat på dette vigtige fremtidsemne både regionalt og på tværs af grænsen ved f.eks. at skabe platforme for regional erfaringsudveksling eller udarbejde en holistisk, lokal vurdering af disse klimaudfordringer og løsninger på dem, bl.a. med et mål om fortsat at bevidstgøre befolkningen og generere øget politisk opmærksomhed omkring emnet.

Målet med programmet er at tilvejebringe fælles grænseoverskridende og behovsorienterede løsninger på regionale udfordringer forårsaget af klimaforandringer på det regionale plan, så den dansk-tyske grænseregion udvikles til en klimarobust region. Løsningerne skal skabe varig merværdi for borgere, virksomheder, kommuner og regioner og være inspiration for andre regioner/kommuner uden for programområdet. For at opnå det, skal en velgennemtænkt forebyggelse af katastroferisici være

med til at mindske risikoen som helhed. Det kræver ikke kun strategiske handlingsplaner, men også solid og velfunderet viden om de specifikke geologiske og geografiske forhold i programregionen og om særlige potentielle risici forbundet hermed og om egnede løsninger. Det kan både være tekniske og naturbaserede løsninger (Eco-based climate change adaptation som f.eks. renaturering, lokale regnvandsløsninger og lign.). Da de overordnede strategiske handlingsplaner i tilfælde af katastrofer sorterer under de nationale myndigheder, vil Interreg-programmet snarere kunne bidrage inden for opbygning af regional viden og formidling af viden om klimaforandringer og klimatilpasning samt inden for udvikling af naturbaserede og tekniske løsninger som f.eks. forebyggelses- og sikringssystemer. Dette kan også omfatte udvikling af naturlige klimatilpasningstiltag, som samtidig giver mulighed for anvendelse til rekreative formål. Specifikke regionale behov, hindringer og barrierer i forhold til tilpasning til klimaforandringer skal identificeres i fællesskab, hvorefter der udledes anbefalinger til politikere og regionale samt lokale myndigheder. Hertil hører også samlet set at styrke den politiske opmærksomhed omkring emnet samt tiltag, så borgerne bliver informeret om klimaændringerne og følgerne heraf i relation til programregionen på et velfunderet grundlag. Programmets tilgang kan dog kun være at fremme "bløde" samarbejder, som dog alligevel kan fungere som forberedelse til investerings- og infrastrukturprojekter. Her kan der bl.a. bygges oven på samarbejder under Interreg 5A mellem klyngeorganisationer, kommuner, private virksomheder og videninstitutioner om miljø- og klimarelevante emner.

1.2.1. Liste over støtteberettigede tiltag

Nedenstående aktiviteter er i løbet af programmeringsprocessen blevet identificeret i analyser, evalueringer, ved deltagelse af aktører samt via relevante erfaringer fra forgængerprogrammet og anses for at være egnede bidrag til opnåelse af programmets mål.

- a) Skabe netværk, udveksle erfaringer og koordinere tiltag inden for tilpasning til klimaforandringer, forebyggelse af katastroferisici og modstandsdygtighed på tværs af grænsen for at synliggøre innovative løsninger og muligheder, f.eks. ved at skabe en grænseoverskridende platform
- b) Skabe netværk mellem videns- og forskningsinstitutioner, klynger, offentlige aktører og SMV
- c) Udvikle digitale løsninger med henblik på klimatilpasningstiltag ved grænseoverskridende udnyttelse af data fra forskellige kilder til overvågning af stigende eller faldende grundvandsspejl eller til udvikling af tiltag og varslingsystemer
- d) Kortlægge behovet for forebyggelse af katastrofer som følge af stormfloder og oversvømmelser forårsaget af klimaforandringer, herunder undersøgelse af forskellige løsningers implikationer for de forskellige økosystemer eller bestemte erhvervssektorer ved at opstille scenarier eller i form af demonstrationsprojekter
- e) Udvikle tekniske og naturbaserede løsninger (f.eks. renaturering, regnvandsløsninger), evt. ved inddragelse af muligheder for anvendelse i turismeøjemed
- f) Udvikle grænseoverskridende beredskabsplaner eller -systemer
- g) Opbygge viden om sammenhænge mellem stigende grundvand og geologiske forhold i undergrunden i byerne, herunder forslag til adressering af udfordringerne forbundet dermed

- h) Identificere hindringer og barrierer for tilpasning til klimaforandringer, forebyggelse af katastroferisici og modstandsdygtighed, herunder udvikling af anbefalinger til politiske og administrative indsatser
- i) Inddrage lokalsamfundene og borgerne som et aktiv i tilpasningen til klimaforandringer, forebyggelse af katastroferisici og modstandsdygtighed, herunder tiltag til oplysningsarbejde og bevidstgørelse om disse emner i en regional sammenhæng
- j) Beskytte kulturarven mod klimapåvirkninger
- k) Afsøge muligheder for at udnytte industri- og byrum til klimaløsninger kombineret med fremme af biodiversiteten
- l) Udvikle og afprøve løsninger til tilpasning til klimaforandringer, forebyggelse af katastroferisici og modstandsdygtighed ved ændret anvendelse af skove, marker og (kystnære) enge og engarealer

1.2.2. Bidrag til Østersøstrategien

Tiltagene bidrager til EUSBSR's Policy Area "Secure", mere specifikt delmålet "Climate change adaptation, risk prevention and management".

1.2.3. De vigtigste målgrupper

Målgruppen er først og fremmest borgere i den støtteberettigede region, som profiterer af nye løsninger til tilpasning til klimaforandringerne og beskyttelse mod katastrofer osv. forårsaget af klimaforandringer. Borgere og gæster i regionen profiterer af beskyttelsen af de naturlige ressourcer og kulturarven. Private virksomheder, kommuner samt offentlige myndigheder og institutioner kan samlet set drage fordel af tiltagene til beskyttelse af de naturlige livsgrundlag i deres arbejde.

1.3. Specifikt mål 2.3 "Fremme overgangen til en cirkulær og ressourceeffektiv økonomi"

Selv om programregionen i europæisk sammenligning er et teknologisk veludviklet område, så er produktionsprocesserne ikke tilfredsstillende med hensyn til affaldsforebyggelse, hvorfor programregionen ikke har et tilstrækkeligt udgangspunkt for at nå den grøn omstilling inden programafslutningen i 2030. Der findes mange løsninger til udnyttelse af produkter og affald, løsninger til genbrug og genanvendelse af produkter, del- og restprodukter, som dog kan udbygges yderligere. Forebyggelse og nyttiggørelse i en udarbejdelses- eller produktionsproces for at markedsføre produkter ressourcebevarende eller for generelt at forebygge affald, skal styrkes og forankres yderligere, så produktionen bliver mere ressourceeffektiv, og CO₂-fodafttrykket bliver reduceret. Eksisterende idéer og initiativer skal synliggøres for at øge bevidstheden. Denne omstilling til en cirkulær økonomi er en stor udfordring, da alle elementer i produktionskæden er underlagt den økonomiske logik for en proces og de nationale regler.

En anden udfordring er, at aktørerne i programregionen ikke agerer på samme niveau. Mens nogle aktører endnu udelukkende har fokus på bortskaffelse, så har andre allerede indledt omstillingen til en cirkulær økonomi. Derfor er der i det grænseoverskridende samarbejde et behov for at finde nye fælles løsninger, både inden for de enkelte værdikæder og også overordnet, dvs. som led i planlægningen og inden for systemet og for at overføre disse. Derfor skal viden, teknologisk knowhow og test- og udviklingsmuligheder deles, så det eksisterende potentiale i programregionen bliver udnyttet til at fremme den grønne omstilling. Det skal bl.a. ske gennem inddragelse af forskning samt uddannelse og videreuddannelse af produktudviklere og private virksomheder.

Selvom der ikke kan bygges oven på initiativer gennemført under Interreg 5A, så er der alligevel en udfordring med hensyn til at fremme en cirkulær og ressourceeffektiv økonomi, da den skal være en integreret del af et højteknologisk erhvervsliv for, at målene for et grønt Europa kan opnås.

Overgangen til øget ressourceeffektivitet og en cirkulær økonomi i programregionen skal indlede en ny måde at tænke på og være målrettet regionens og dens aktørers behov og rammebetingelser, så de har en chance for at blive forankret på baggrund af kommercielle og lovgivningsmæssige rammebetingelser. Denne tilgang skal øge bevidstheden om ressourceeffektive og cirkulærøkonomiske systemer og også afspejle sig i udviklingen af nye forretningsmodeller.

Målet er at udvikle grænseoverskridende løsninger samt modeller og demonstrationer for på den ene side at tilrettelægge planlægningen eller produktdesignet på en måde, så materialer og ressourcer kan indgå i et kredsløb så længe som muligt og blive genanvendt, eller fra starten identificere materialer og ressourcer, så man derved helt undgår at producere affald. Genanvendelse af affald, dvs. genvinding af et affaldsprodukt skal kun være en løsning, hvis der er tale om innovativ og intelligent genanvendelse.

Alle løsninger skal have en positiv effekt på værdistigningen og konkurrencekraften og på længere sigt reducere affaldsmængderne. Det er derfor vigtigt så vidt muligt at nå de øverste trin i affaldshierarkiet (recycling, genanvendelse og forebyggelse) for derved at opnå et så stort bidrag som muligt til den energimæssige nyttiggørelse af affald. Dette gælder inden for alle erhvervsgrene.

1.3.1. Liste over støtteberettigede tiltag

Nedenstående aktiviteter er i løbet af programmeringsprocessen blevet identificeret i analyser, evalueringer, ved deltagelse af aktører samt via relevante erfaringer fra forgængerprogrammet og anses for at være egnede bidrag til opnåelse af programmets mål.

- a) Identificere og synliggøre muligheder for ressourceeffektive og cirkulærøkonomiske løsninger, herunder inden for det offentlige, så der også tages højde for dem i offentlige udbud ("grønne offentlige udbud")
- b) Overføre modeller for "cirkulære udbud" i offentlige eller offentliglignende forvaltninger under hensyntagen til anerkendte aspekter af cirkulær økonomi, herunder obligatorisk anvendelse
- c) Praksisorienteret vidensdeling og videreuddannelse i institutioner og virksomheder til fremme af cirkulær økonomi

- d) Udvikle og afprøve ressourceeffektive og cirkulærøkonomiske løsninger, modeller og demonstrationer i konkrete værdikæder, herunder f.eks. udvikling af innovative industrielle symbioser i forbindelse med genbrug af vand og andre materialer og ressourcer eller f.eks. udvikling af alternative miljøvenlige eller biologiske materialer i stedet for plastik
- e) Identificere og synliggøre affaldsstrømme og -ressourcer med potentiale til at indgå i nye produktionsprocesser eller i affaldshierarkiet (f.eks. plastik, aluminium etc.), herunder kortlægning af aktører og muligheder på begge sider af grænsen og de forskellige registrerings-, håndterings- og distributionsløsninger
- f) Synliggøre kommercielle løsninger og tilgange som incitament for virksomheder til at tilpasse deres processer til cirkulær økonomi
- g) Udvikle modeller for indkøbsstrategi til fremme af cirkulær økonomi
- h) Overføre løsningsforslag til værdikæder i hele programregionen, herunder f.eks. udnyttelse af innovative miljøteknologier
- i) Udvikle og videreudvikle innovative løsninger for genbrug og undgåelse af materialer, også med særligt fokus på nytteværdien for borgerne i regionen, herunder f.eks. også udnyttelse af innovative løsninger til genbrug af tekstiler, byggematerialer osv.

1.3.2. Bidrag til Østersøstrategien

Tiltagene for det specifikke mål kan bidrage til aspekter inden for områderne "Bioeconomy" og "Innovation" i EUSBSR i det den cirkulære økonomi derved forankres som et væsentligt instrument til bæredygtig innovation i programområdet og innovative cirkulære økonomiløsninger videreudvikles og implementeres.

1.3.3. De vigtigste målgrupper

Borgere i og indirekte uden for den støtteberettigede region, som profiterer af nye løsninger og teknologier osv., private virksomheder, myndigheder og institutioner, kommuner, renovationselskaber, miljøorganisationer og forskningsinstitutioner samt deres medarbejdere, som kan videreudvikle sig, tillige med engros- og detailhandlen, som profiterer af udviklingen af nye produkter.